DE PROLETARISCHE VROUW.

1 JANUARI 1908

TOT

15 OCTOBER 1908

Ts-2504

Thomas Aquinas
High School
Library

DERDE JAARGANG. No. 1. 1 NOVEMBER 1907.

DE PROLETARISCHE VROUW.

BLAD VOOR ARBEIDSTERS EN ARBEIDERSVROUWEN.

Uitgegeven door de Sociaaldemokratische Vrouwen-Propaganda-Club te Amsterdam.

DIT BLAD VERSCHIJNT DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

REDACTIE:
C. POTHUIS—SMIT -:- SAXENBURGSTRAAT 12.
ADMINISTRATIE:
M. MENSING :- VAN EEGHENLAAN 11.
AMSTERDAM.

ABONNEMENTSPRIJS PER JAAR ƒ 0.50.
AFZONDERLIJKE NUMMERS . . » 0.02.

S. D. V. C.—DEN HAAG.

Elken 1en en 2en Woensdag van de maand

LEESAVOND

bij een der leden aan huis.

Nadere inlichtingen bij het bestuur.

Fragment.

Zij waren gelukkig en wijs
de vrouwen die leefden en zongen
als in een koor een sijs;
Zij baadden de rozige lijfjes,
zij traden luchtig door 't huis,
het werk hunner zorgende handen
hield hun gedachten thuis.
Zij leefden onbuigd als in schaduw
van den sterken, den willenden man;
rank en blank en wat kwijnend,
Want hij zoog de kracht van de zon
in zich, en drukte zijn stempel
in hun elastisch gemoed
en kneedde als was hun gedachten.
Zij voelden *beheerscht zijn*, goed
En gelukkig zullen ze wezen
als de tijd, die nu scheemrend begon
klaar daglicht is, waarin elk wezen,
volgroeid, zich strekt in de zon;
Wij kunnen die dagen niet denken,
wij weten niet wat zal zijn
de bloei van een vrouwe-geslacht
met de moedige denkingslijn
om de lippen, en in de oogen
geen spoor meer van slaafschen trant
en toch het aandoenlijk bewogen
moederdier in stem en hand.
Wij staan nog zoover van den zegen,
het lijkt ons een schoon verhaal
maar we weten, onze levensbewegen
om het *waar* te maken eenmaal . . .

Wèl hen die zullen weiden
in die volle verworvenheid,
zacht mogen hun dagen glijden!
maar dit zijn dagen vol strijd.

Uit »*De Nieuwe Geboort*«
van H. ROLAND HOLST.

Vrouwen, opgelet!

Zooals een huis op zijn grondvesten steunt, zoo rust onze staat op de Grondwet.

De Grondwet is de wet, waarop alle andere wetten rusten. Wordt zij veranderd, herzien, zooals men dat noemt, dan gaat dit niet zoo eenvoudig, als wanneer het een gewone wet gold. Sommige van de wetten, op die Grondwet gebouwd, moeten dan ook gewijzigd worden, omdat zij na de herziening niet meer zouden passen, niet meer in overeenstemming zouden zijn met de beginselen in de Grondwet uitgedrukt. Ook de behandeling en aanneming van zulk een „Grondwetsherziening" gaat gepaard met allerlei bijzonderheden, die anders achterwege blijven.

Een paar weken geleden nu heeft de Regeering een voorstel gedaan tot grondwetsherziening.

Deze voorgestelde verandering betreft voornamelijk het kiesrecht. (1) Op het oogenblik staat er in de grondwet, dat slechts die mannen het kiesrecht hebben, welke een bepaalden welstand bezitten. Hoeveel belasting men moet betalen, hoeveel loon men per week moet hebben, hoeveel huur men moet geven, enz., om kiezer te zijn, dat staat verder precies in de kieswet. De kieswet is dus een van die wetten, welke op de Grondwet rusten.

De Regeering stelt nu voor, dat er in de Grondwet alleen zal gezegd worden: „De leden der Tweede Kamer worden rechtstreeks gekozen door de kiezers, die de wet aanwijst." (Artikel 80).

Er wordt dus in de Grondwet niemand meer uitgesloten, ook zij niet, welke weinig of geen welstand bezitten, ook de vrouwen niet.

Artikel 84 wil de Regeering zóó veranderen, dat ook vrouwen kunnen worden gekozen tot lid der Tweede Kamer, terwijl dezelfde uitsluiting in het regeeringsvoorstel wordt opgeheven:

in artikel 90 voor de verkiesbaarheid tot lid der Eerste Kamer,

in art. 127 voor de verkiesbaarheid tot lid der Provinciale Staten,

in art. 143 voor de verkiesbaarheid tot lid der Gemeenteraden.

In de beide laatste artikelen wordt de verkiezing der leden van Provinciale Staten en Gemeenteraad weer geheel opengelaten. De kieswet zal dit moeten regelen. Uitsluiten doet de Grondwet dus niemand meer.

Deze voorgestelde veranderingen betreffen het 3de en 4de hoofdstuk der Grondwet en zijn voorzien van een uitvoerige toelichting.

Over de gewijzigde meening omtrent de vrouw zegt die toelichting o. a.:

»Of al betoogd wordt, dat de vrouw als individu evenzeer geschikt, ja meer geschikt kan zijn om op de huishouding van staat, provincie of gemeente invloed uit te oefenen; dat de zelfstandige, ongehuwde vrouw niet door een echtgenoot vertegenwoordigd, gelijk, ja grooter moreel of geldelijk belang kan hebben bij het bestuur van staat, provincie of gemeente dan de man, de Grondwet onthoudt haar zelfs de mogelijkheid om door een anderdenkenden wetgever althans niet geheel te worden achtergesteld.«

In een later gedeelte der toelichting zegt de Regeering, dat, wanneer de voorgestelde wijzigingen worden ingevoerd, zij ook onmiddellijk van kracht moeten kunnen zijn. Daartoe zou het aanbeveling verdienen — meent de Regeering verder — om **aanstonds** Kieswet, Provinciale wet en Gemeentewet daarmee in overeenstemming te brengen.

Om die reden heeft de Regeering dan ook een derde wetsontwerp gegeven, waarbij in de zoogenaamde »aditionneele artikelen« eenige wijzigingen worden voorgesteld.

Deze veranderingen betreffen o. m. het schrappen van het woord »mannelijk« in Kieswet, Provincialewet en Gemeentewet, waar over de verkiesbaarheid als lid van een dier colleges wordt gesproken.

Bij de aanneming van deze ontwerpen zouden dus de vrouwen verkiesbaar zijn zonder nog tot de kiezers te behooren.

Dat zijn de regeeringsvoorstellen.

We zijn blij, dat ze gekomen zijn; niet, dat ze ons bevredigen. Natuurlijk niet. Wij willen kiesrecht voor *alle* mannen en vrouwen.

Ons eigen voorstel (het voorstel der sociaaldemokratische Kamerleden) vraagt dan ook een geheel ander artikel 80. Dat wil in de Grondwet het Algemeen Kiesrecht vastleggen. Geen vage aanduiding, als de Regeering wil, zoodat eerst bij de wijziging der kieswet de strijd zal ontbranden: Wie zal de wet nu aanwijzen? Ja, het zou zelfs mogelijk kunnen zijn, dat de toestand voor de arbeidersklasse nog minder gunstig werd. (1)

In elk geval kan en moet de voorgestelde herziening leiden tot het voorwaarts brengen van ons streven. Maar minder dan ooit zal het nu tijd zijn van stilzwijgend toezien en laten handelen.

De arbeidersklasse, strijdende voor haar rechten, gaat een nieuwen kamp tegemoet, of liever een verscherping van den strijd voor het Algemeen Kiesrecht. De arbeiders staan er klaar voor, want luider en luider hoort men elk jaar door het gansche land dien eisch.

Algemeen Kiesrecht — daar bedoelen we natuurlijk niet alleen mee: kiesrecht voor alle mannen, neen, voor alle meerderjarigen, dus ook voor de vrouwen.

En waar voor het eerst de Regeering in zulk een voorstel rekening met de vrouw houdt, waar dus ook welhaast de verschillende politieke partijen dit zullen moeten doen en dus bij hun propaganda ook tot haar zullen gaan spreken en zij dus uit den

(1) Over de andere voorgestelde wijzigingen zullen wij in dit klein bestek op 't oogenblik niet spreken.

(1) Zooals men weet laat evenwel het soc. dem. voorstel in de »additioneele artikelen« het woord »mannelijk« staan.

engen kring wordt getrokken, daar is het de plicht der sociaaldemokratische vrouwen bovenal, om uit te zien — en te werken.

De g e h e e l e bewuste arbeidersklasse moet in den eerstkomenden tijd haar stem laten klinken, maar van de v r o u w e n moet niet het minst gehoord worden.

Van de proletarische vrouwen, die nog meer lijden dan de mannen van hun klasse, nog meer uitgebuit, nog meer gekneld door het kapitalistisch stelsel, van haar die slechts zorg en ellende kennen, en niet eenmaal de mogelijkheid bezitten door haar invloed op de wetgeving te verbeteren.

De sociaaldemokratische vrouwen z e l f moeten zich laten hooren. De clubs moeten vergaderingen beleggen, eenvoudige blaadjes verspreiden, overal de belangstelling opwekken.

Maar natuurlijk ook op onze Partij, op alle afdeelingen rust die plicht. De Stuttgarter motie zegt het duidelijk genoeg, dat de sociaaldemokratie in alle landen den strijd voor het Algemeen Kiesrecht moet voeren zonder onderscheid te maken in sekse.

De strijd voor het kiesrecht der proletarische vrouw mag niet worden losgelaten. De eisch moet door onze Partij en door ons vrouwen in 't bijzonder krachtig worden gehoord.

Een Tentoonstelling van goedkoope prenteboeken

zal 22, 23 en 24 November gehouden worden in Ons Huis, Rozenstraat te Amsterdam.

Ouders, die voor weinig geld een mooi boekje als Sint-Nikolaas-geschenk voor hun kinderen wenschen te koopen, kunnen daar een keuze doen, terwijl Vrijdagavond 23 Nov. een lezing over kinderlectuur zal gehouden worden.

„De Vrouw" hoort thuis!

De Amsterdamsche Gemeenteraad heeft weer eens blijk gegeven van vaderlijke bezorgheid voor het gezin en de kinderen van gehuwde vrouwen, die beroepsarbeid zouden wenschen te verrichten. Terwijl verleden jaar tot ontslag bij huwelijk werd besloten door B. en W. ten opzichte van vrouwelijke ambtenaren in hun dienst, keurde nu de Raad zelf het goed, dat in het reglement voor de telefonisten, een bepaling werd opgenomen, waarbij deze vrouwen verplicht worden bij huwelijk ontslag aan te vragen. Het voorstel der sociaal-democratische raadsleden, ondersteund door Ketelaar, om deze bepaling te schrappen, werd verworpen met 23 tegen 14 stemmen, en de overwinnaars gingen naar huis in de overtuiging een weldaad aan de maatschappij bewezen te hebben, door »de gehuwde vrouw« weer eens op de plaats gezet te hebben waar ze *hoort*, nl.: *thuis*.

Verbeelden wij ons even, dat er onder die heeren iemand geweest is, die bij zijn thuiskomst de werkster bezig gevonden heeft aan 't schrobben en boenen in zijn huis. Zal hij, wetende dat die vrouw 's morgens vroeg haar gezin verliet om er 's avonds pas terug te keeren, zal hij, terwijl de schoone pleitreden der raadsleden hem nog in de ooren klonken, deze werkvrouw aldus toegesproken hebben: »Vrouw, gij hoort hier niet; *de gehuwde vrouw hoort thuis*, niet »op kantoor of telefoonbureau«, dus ook niet in een andermans huis om te werken. Keer terug naar uw huiselijke haard, neem daar uw plichten waar als echtgenoote en moeder en houdt u bezig met de opvoeding uwer kinderen?«

Neen hij zal er niet over denken zoo tot een werkvrouw te spreken. Een arme vrouw is nu eenmaal arm en wij zijn er al zoo lang aan gewend dat de arme moeder werken moet buitenshuis. Evenmin denkt men er over haar arbeid te verbieden, als dit te doen aan de veldarbeidster, de vrouw in de steenfabriek, de weefster, of de haringspeetster. Zelfs al te zware arbeid, zelfs nachtarbeid staat men deze vrouwen kalm toe, ter wille van des ondernemers winst. Want de winst op vrouwenarbeid is zoo groot. Waar echter geen winst te behalen is door leden der kapitalistische klasse, daar komt hun gevoel met veel drukte en schijnheiligheid boven. Daar gaat men praten over de »Eeuw van het kind«, terwijl men het arme schoolkind laat hongerlijden.

En dan treft den sociaal-democraten het verwijt, dat *zij* de moeder uit het gezin willen drijven. Het schijnt dan op eens alsof het telefoonbureau zulk een heerlijke verblijfplaats is, dat de vrouwen uit puur vermaak haar kinderen zouden verlaten om daar te kunnen vertoeven, wanneer de vroede vaderen het haar niet streng verboden?

De heeren begrijpen niet dat als een vrouw die kinderen heeft, beroepsarbeid uitoefent, zij dat doet omdat de maatschappelijke toestand haar daartoe dwingt uit nood, of dat het een uiting is van groote kracht, de vrouw vaak ingegeven door de liefde voor haar kinderen, die zij een betere voeding en opvoeding wil geven.

Toen B. en W. het vorig jaar begonnen zijn met de uitsluiting der gehuwde vrouw, heeft de Amsterdamsche Vrouwenclub een motie aangenomen waarmee zij duidelijk haar standpunt in deze teekent. Zij wijst daarin op twee belangrijke punten. Ten eerste zegt de motie dat door het huwelijksverbod der ambtenares »de voortgang der economische en sociale vrijmaking der gehuwde vrouw wordt belemmerd.« Hiermee wordt bedoeld, dat de vrouw in staat moet zijn, door eigen arbeid als het noodig is, voor het onderhoud van haar en haar kinderen te zorgen, want dat dit haar zelfstandigheid zal bevorderen.

Ten tweede zegt onze motie dat zij de oplossing der moeilijkheden die kunnen voortkomen uit den beroepsarbeid der getrouwde ambtenaressen zocht, niet in verbod van arbeid, doch in *bescherming van het moederschap*.

De sociaaldemokraten hebben evenwel nooit *verbod* van vrouwen-arbeid gevraagd, zooals sommigen meenden, dan alleen in bedrijven gevaarlijk voor de gezondheid der vrouw of het wordende kind. Hoe zou een sociaaldemokraat, die altijd met de werkelijkheid te rade moet gaan, die den vrouwenarbeid ziet als een maatschappelijk verschijnsel dat men eenvoudig te aanvaarden heeft omdat het er *is*, dit onmogelijke kunnen verlangen? Men zou enevengoed kunnen trachten, met zijn handen den stroom der rivier tegen te houden. Het kapitalisme schiep den vrouwenarbeid en doet hem steeds sneller groeien. Iedere telling van arbeidsters, wijst het klimmen van het aantal aan.

Maar gesteld dat een sociaaldemokraat zóó blind kon zijn voor de werkelijke toestanden, dat hij de gehuwde vrouw uit alle beroepen kon weren, zou dat wenschelijk zijn voor de toekomst der sociaaldemokratie?

Neen. Wij weten, dat de strijd de arbeiders nog maar in zijn begin is. Dat die strijd steeds zwaarder zal worden en aangrijpender. Wij weten ook, dat die strijd nooit met voldoende kracht gestreden kan worden, als niet de vrouw als volkomen zelfstandig denkende, sterke, klassebewuste vrouw haar deel in den strijd op zich zal nemen. Die ontwikkeling tot zelfstandigheid en klassebewustzijn zal zich niet voltrekken binnen de vier muren van het woonvertrek. Die moet komen door het samenzijn der arbeidsters in fabriek, atelier, kantoor of werkplaats, in de vakvereeniging, in het openbare politieke leven. De arbeid zal voor de vrouw de vrijmakende kracht moeten worden. Om het smartelijke dat nu nog verbonden is aan dien arbeid te verzachten, eischen wij echter, terwille van moeder en kind, beschermende wetten, beperking van den arbeidstijd, bescherming van het moederschap, niet alleen door rusttijden bij bevallingen, maar ook door geldelijke uitkeeringen bij de geboorte der kinderen. Dat is *regeling*, geheel iets anders dan verbod van arbeid.

Ten slotte dus vragen wij voor de ambtenares hetzelfde als voor de fabriekarbeidster, n.l. geen verbod, wel bescherming van den arbeid.

De mannen uit de bourgeoisie vreezen de concurrentie der vrouwen en weren haar waar zij kunnen, uit de beter betaalde betrekkingen. Ook willen zij hun meerderheid, hun mannelijke heerschappij over de vrouw niet gaarne prijsgeven. Ten opzichte der arme vrouwen denken zij anders. Daar is de arbeidster een begeerde goedkoope werkkracht. De fabriekspoort staat open voor haar, gehuwd of ongehuwd, de goedkoopste is er het meest welkom, dus vooral de gehuwde vrouw, die gedwongen door den honger der kinderen, gewillige werkkracht is.

Zoolang de vrouw in slecht betaalde vakken werkt, zien we geen verontwaardiging bij de burgerij, bemerken wij niets van de bezorgdheid der heeren voor de kinderen. Waarom anders liet men die kinderen zoo lang aan hun lot over? Waarom heeft men het bestaan van de kinder-bewaarscholen, waarvan een onderzoek onlangs de schandelijkste toestanden aan het licht bracht, zóó lang geduld? Waar zijn de gemeentelijke crèches (kleinkinder-verzorgings-plaatsen)? Waarom kost het de »Tehuizen voor kinderen« zooveel moeite om haar arbeid uit te breiden tot de vele kinderen die over straat zwerven als de ouders uit werken zijn?

Och, een arbeidsverbod voor de gehuwde vrouw is goedkoop! Waar de raadsleden echter meenen daarmee de oplossing van het vraagstuk van den vrouwenarbeid gevonden te hebben, bewijzen zij alleen dat ze van de groote beteekenis van dit vraagstuk gewoonweg niets vermogen te zien.

M. W.

Zuigelingenkeukens of „Druppeltjes melk".

Men verhaalt in den bijbel van een vreeselijke kindermoord, die eenmaal in Bethlehem voorviel.

Dat is lang geleden, vele eeuwen reeds.

En nu, in den tegenwoordigen tijd, geschiedt er om ons heen, in alle landen van Europa, een kindermoord, zonder dat velen zich er rekenschap van geven.

Ik bedoel de schrikbarende kindersterfte, voornamelijk kinderen beneden het jaar. Die zuigelingensterfte is zeer groot in Frankrijk, in Duitschland, in België, overal, en in Nederland niet het minst.

Nog in het vorige nummer van dit blad hebben we gelezen, dat de Amsterdamsche vrouwenclub in haar adres aan den Gemeenteraad (betreffende het uitreiken van brochures over zuigelingenverzorging) dit ook met cijfers aantoonde voor de stad Amsterdam. En — waar zeker wel den nadruk op moet vallen — onder de minst gegoeden is de sterfte het grootst.

Waar dit nu in alle landen het geval is, en zelfs zóó, dat hier en daar het aantal geboorten op bedenkelijke wijze vermindert, worden er overal pogingen in 't werk gesteld, om dezen vreeselijken toestand te keeren.

De oorzaken er van zijn niet ver te zoeken, nl. de treurige omstandigheden waarin de meeste arbeidersgezinnen verkeeren. De onwetendheid op het punt van gezondheidsleer in 't algemeen en van zuigelingenverzorging in het bijzonder, de gezondheidstoestand der ouders, de weinige zorg en kosten, die besteed kunnen worden, gebrek aan licht en lucht — dat alles immers is van zelf in het gezin van den meergegoeden geheel anders.

Een Fransche dokter heeft eenigen tijd geleden het denkbeeld gehad inrichtingen in het leven te roepen, waar de moeder haar zuigeling aan den dokter kon vertoonen, de noodige raadgevingen omtrent de voeding en behandeling kreeg, en waar zij gratis of tegen verminderde prijs gereed gemaakte melk of ander voedsel (b.v. kindermeel) dat de arts geschikt oordeelde, voor hat kind medekreeg.

Het zou geen polikliniek zijn, want daarheen gaat de moeder eerst als het kind ziek is. Deze inrichtingen moesten ziekten voorkomen. Deze »Gouttes de lait« (de eigenlijke vertaling is »Druppels melk«, maar een Hollandsche dokter heeft er een beteren naam voor bedacht, nl. **Zuigelingenkeukens**) zijn niet alleen in Frankrijk, maar ook in Duitschland en in België opgericht, ja, ook in Nederland zijn er reeds enkele sporen van te ontdekken.

Om eenig denkbeeld te geven van wat zulke inrichtingen doen volgt hier een zeer korte beschrijving van de *Belgische Vereeniging vorr Zuigelingenbescherming*. Want men heeft in België en ook elders ingezien, dat het *niet alleen* de slechte, vervalschte melk is, waartegen de zuigeling moet worden beschermd, maar dat er nog veel meer moet gedaan.

Deze vereeniging heeft over geheel België een steeds groeiend aantal zuigelingenkeukens, waar duizenden moeders, meest arbeidersvrouwen, als lid staan ingeschreven.

De Regeering steunt door een jaarlijksche geldelijke bijdrage.

De vereeniging verspreidt zooveel mogelijk eenvoudige geschriftjes over kinderverzorging, dit ook met hulp der Regeering, b.v. één, getiteld: »Raadgevingen aan moeders«.

De vereeniging tracht overal de natuurlijke voeding [1]) te bevorderen, maakt daarvoor o. a. propaganda onder de vroedvrouwen, geeft versterkend voedsel aan zoogende moeders.

De vereeniging kweekt door cursussen, (in Brussel is zelfs een school,) kinderverzorgsters, welke aan de zuigelingenkeukens helpen, bij het gereedmaken van het voedsel, enz. Ook komen deze in de gezinnen der leden om daar te raden of bij te staan.

De vereeniging tracht een wet te verkrijgen, waarbij wettelijk toezicht wordt verkregen op alle inrichtingen, waar zuigelingen worden ondergebracht en bewaard (men denke aan zooveel vreeselijke bewaarplaatsjes van kindertjes, ook hier in het land).

Plaatsruimte verhindert mij alweder, om meer te doen dan hier en daar wat aan te stippen.

Dat het nuttige inrichtingen zijn, dat we ze in ons land en dan natuurlijk liefst van gemeentewege gaarne zouden zien opgericht — het spreekt van zelf.

Zooals ik zeide, hier en daar bestaat reeds iets, in Den Haag b.v, werken enkele inrichtingen in dien geest.

Wat Amsterdam betreft, misschien is het niet ieder bekend, dat aan de zittinglokalen Willemstraat 45 en Westerpark, waar van wege den Gemeentelijken Geneeskundigen Dienst tweemaal per week een polikliniek voor zuigelingen wordt gehouden, *in sommige gevallen van gemeentewege voedsel wordt verstrekt*. Evenwel een polikliniek is iets geheel anders.

Op dit oogenblik evenwel stellen Burgemeester en Wethouders van Amsterdam een onderzoek in naar de »zoogenaamde zuigelingenkeukens.«

[1]) Zooals men weet is de sterfte onder de kinderen die borstvoeding hebben, veel geringer en bieden zij ook beter weerstand aan allerlei ziekten.

De Amsterdamsche Woensdagavondbijeenkomsten,

die door meer dan 50 vrouwen en meisjes bezocht werden, zijn best geslaagd, en zullen, als de vrouwen en meisjes ze zoo geregeld mogelijk bezoeken, een opwekking kunnen zijn bij de moeilijke taak die de vrouw in de arbeidersbeweging te vervullen heeft.

Op deze bijeenkomsten worden telkens verschillende onderwerpen door verschillende inleidsters behandeld, daar echter één zelfde doel door allen beoogd wordt, loopt er één draad en wel een roode draad door de schijnbaar zoo verschillende onderwerpen; zullen alle vergaderingen samen als het ware één cursus vormen voor de propaganda van het socialisme onder de vrouwen.

De eerste Woensdag vertelde partijgenoote Eisenlöffel ons heel veel belangrijks over de woningen waarin de Amsterdamsche arbeiders en hun vrouwen en kinderen leven. Ergerlijke toestanden leerden wij kennen, en de lust om mee te werken, om op verbetering aan te dringen, werd krachtig opgewekt.

Op de tweede en derde bijeenkomst gaf partijgenoote Wibaut een kijkje in de geschiedenis van het leven der vrouwen, en toonde aan hoe de vrouw eerst in de laatste tijden in verzet gekomen is tegen haar onderdrukking. Aangetoond werd met sprekende voorbeelden, hoe de lage loonen der vrouwen het gevolg zijn van haar eeuwenlange afhankelijkheid, waardoor haar behoeften geringer zijn dan die van den man, en zij zich tevreden stelt met zooveel minder dan hij. Ook wees de inleidster er op dat, zoolang de vrouw zich door haar arbeid niet een zelfstandig bestaan kan veroveren, het huwelijk een verzorgingsmiddel voor haar zal blijven en de arbeid niet die vrijmakende kracht voor de vrouw worden kan, waarvan wij zooveel verwachten in de arbeidersbeweging.

Een levendige gedachtenwisseling ontspon zich over de vraag of het goed is, dat de arbeidersvrouw zich met zoo weinig tevreden stelt voor zich zelf.

Een Russische partijgenoote, hier op een atelier werkzaam, gaf haar verbazing te kennen over de vrijheid waarin wij Hollanders ons verheugen en waarvan wij zoo weinig gebruik maken. »In Rusland«, zeide zij, »zijn de arbeiders niet zoo ver in ontwikkeling, maar veel verder in revolutionair voelen. Wij in Rusland zijn lang niet zoo bang om ontslagen te worden als de meisjes op de ateliers hier.«

Op 30 October sprak partijgenoote C. Pothuis—Smit over het voor de vrouwen zoo belangrijke onderwerp: »Zuigelingenkeukens«. Wij verwijzen voor het behandelde op dien avond, naar het artikeltje in dit blad: »Zuigelingenkeukens«. De belangstelling was groot.

Buitenland.

Dienstboden. In November van het vorige jaar hebben de dienstboden in Hamburg zich vereenigd en zich aangesloten bij het Duitsche vakverbond. Tot de organisatie kunnen toetreden: dienstmeisjes, waschvrouwen en schoonmaaksters.

Op de eerste openbare vergadering, door de dienstbodenvereeniging gehouden, traden 200 leden toe, in Januari was het ledental tot 500, in Maart tot 800 gestegen en thans telt ze ongeveer 2500 leden. Dat is een zeer groot aantal voor den korten tijd van haar bestaan, maar als men weet, dat er te Hamburg 32000 dienstboden zijn, dan vindt men het aantal georganiseerden, vergelijkender wijze, nog gering. Wij twijfelen echter niet aan de groei dezer organisatie, want onze Duitsche »genossinnen« [1]) zijn druk bezig de dienstbodenbeweging krachtdadig te steunen. Zij hebben op 20 November een buitengewone vrouwenconferentie bijeengeroepen, om verschillende onderwerpen, betreffende het dienstbodenvraagstuk, te behandelen.

De conferentie zal plaats hebben in Berlin en uit alle oorden van het land worden afgevaardigden opgeroepen. De te behandelen onderwerpen zijn: a. Agitatie en Organisatie. b. Bemiddeling voor betrekkingzoekenden. c. De vrije overeenkomst. (Contract).

Wij hopen, dat deze bijeenkomst voor de Duitsche dienstboden vruchtdragend moge zijn en dat onze vrouwenclubs in aantal en gehalte mogen vooruitgaan, opdat zij mettertijd genoeg kracht zullen kunnen ontwikkelen, om dit mooie voorbeeld onzer Duitsche vriendinnen te kunnen volgen, wellicht krijgt onze Nederlandsche Dienstbodenbond ook wat ruggesteun.

* * *

De staking in de Cartonnage-industrie te Annaberg-Buchholtz, waaraan een groot aantal vrouwen deel nam, is met gunstig gevolg voor de arbeiders en arbeidsters geeindigd.

* * *

Ook in de Textielnijverheid versterken de mannen en vrouwen hunne organisatie. In vele plaatsen van Duitschland is men aan het onderhandelen, om tot loonsverhooging te geraken. Op enkele fabrieken is zij reeds toegestaan en ingetreden.

Onder de spinsters te Creveld komt ook meer lust tot den strijd. Na eenige weken van flink werken, huisbezoek en enkele vergaderingen, traden 200 nieuwe leden tot den Vakbond toe.

Zooals wij zien zitten de mannen en vrouwen in Duitschland niet stil, daar wordt regelmatig en planmatig gewerkt aan den vooruitgang van de arbeidersbeweging; niet altijd, maar toch vaak met gunstig resultaat.

* * *

In Duitschland zijn 920.000 vrouwen aangesloten bij hare respectieve vakvereenigingen, en het blad *Die Gleichheit*, dat met hetzelfde doel wordt uitgegeven als ons blad, telt thans 70.000 abonnees.

Daar de vrouw in Pruisen het recht mist, om in politieke vergaderingen op te treden, is zij vereenigd in studie- en opvoedingsgroepen.

Bij de verschillende vakbonden in Engeland zijn 30.800 vrouwen aangesloten.

België telt 4000 vrouwen in de vakbeweging en 6000 in de politieke partijen.

In Oostenrijk zijn 32.000 vrouwen in de vakbonden, die in nauw verband staan met de Sociaaldemokratische Arbeiderspartij.

Bohemen heeft 6000 georganiseerde arbeidsters en van alle georganiseerde arbeiders in het landbouwbedrijf zijn $^2/_3$ vrouwen.

Hongarije, Zwitserland, Italië, Rusland, Finland, Australië, Noord-Amerika, kortom, over gansch de beschaafde wereld neemt de vrouw deel aan den economischen- en politieken strijd. Nog staat zij, in deze, in de meeste landen ten achter bij den man. **Haar eigen werk** moet het zijn, om te trachten met hem in elk opzicht evenwaardig en gelijk berechtigd te worden.

R. V.—S.

[1]) Vrouwelijke partijgenooten.

Van Allerlei.

Door de sociaaldemokratische raadsleden in Amsterdam is voorgesteld om, in overeenstemming met het adres der Amsterdamsche Vrouwenclub, een som uit te trekken ter uitreiking eener brochure over kinderverzorging.

* * *

De uitbreiding van ons blad. Naar de clubs is door M. Mensing een zeer uitgewerkt plan gezonden voor de uitbreiding der *Proletarische Vrouw*.

Het blad zou in grooter formaat en tweemaal per maand verschijnen, terwijl de abonnementsprijs slechts met 10 cents zou worden verhoogd, dus 60 cents bedragen.

* * *

Feestavond. De afdeeling A'dam van den Dienstbodenbond hield Zondag 20 Oct. een buitengewoon goed geslaagden feestavond in Plancius.

De wakkere voorzitster A. Milgens sprak, hield voordrachten, was in één woord de ziel van alles. Ook muziek en zang deden het hunne tot het gelukken van den avond.

* * *

Propaganda. Op Donderdag 31 Oct. houdt dezelfde afdeeling een propagandavergadering in d'Geelvinck.

Uit de Propagandaclubs.

Amsterdam. Op de huish. verg. van 2 Oct. werd verslag uitgebracht over de drie districtclubs, welke het vorige winterseizoen hebben gewerkt met L. v. Kuijkhof-Koedijk, L. E. T. en M. ter Braake als leidsters.

Vooral de beide eersten hebben door hun besprekingen meerdere vrouwen gewonnen voor de club en daardoor voor de partij en tal van abonnee's voor ons maandblad aangebracht. Dit is het uitwendig resultaat, maar te oordeelen naar de onderwerpen die behandeld zijn, zal het inzicht vooral van die vrouwen die alle bijeenkomsten konden bijwonen, heel wat verhelderd zijn.

Het leven der arbeidersvrouw; wat ze kan doen om haar toestand te verbeteren; bespreking van het kind, van het onderwijs voor het kind; coöperatie; bijzondere gebeurtenissen op politiek en economisch gebied; ten slotte de beginselen der sociaaldemokratie — dit zijn eenige van de onderwerpen die werden behandeld.

Partijgenoote v. K.-K. is weer met een nieuwe club begonnen; partijgenoote L. E. T. zal met een ander om beurten een club waarnemen en gestreefd wordt, wederom voor een 3e club leiding te vinden.

De verg. van 2 Oct. werd overigens geheel in beslag genomen door de bespreking van het uitbreidingsplan voor de *Proletarische Vrouw*. Daarover behoeft hier niet veel gezegd, omdat intusschen de clubs allen de circulaire ontvangen hebben, waarvan de inhoud het onderwerp van discussie uitmaakte.

* * *

Dordrecht. Woensdag 16 October sprak mevr. R. Vos—Stel in een openbare vergadering, uitgeschreven door de S. D. V. C. over: »Waarom Vrouwenclubs?« Zij toonde eerst aan, uit persoonlijke ervaring, hoe moeilijk het is de vrouwen te organiseeren en vooral om ze na haar huwelijk de belangstelling in die zaken niet te doen verliezen.

Uitstekende krachten gingen door huwelijk voor de beweging verloren, door vertrek, door huiselijke beslommeringen en vele door toedoen der mannen, die er zich nog maar moeilijk in kunnen denken, dat de vrouw ook haar rechten op gaat eischen.

Dan wordt ook vaak gezegd, wie belang in de zaken stelt, laat die lid van de partij worden, daar is plaats voor ieder. Maar er wordt vergeten, dat veel vrouwen niet tegelijk met den man van huis kunnen. Daarom moeten de vrouwen zich vereenigen in vrouwenclubs, waar alle onderwerpen die op de afdeelingsvergaderingen behandeld worden, besproken worden. De toetreding tot die clubs moet zoo gemakkelijk mogelijk zijn, zonder beperkende bepalingen, zooals b.v. eerst lid van de partij zijn. Velen toch kunnen daar niet tegelijk toe besluiten. Laat ze eenige keeren komen luisteren, desnoods adspirant-lid worden, maar laat ze nog niet beslissen in voor de partij belangrijke zaken.

Daarna wees de spreekster aan uit statistieken hoeveel vrouwen zich reeds wijden aan beroepen, vroeger alleen door den man uitgeoefend, en hoe sterk al die vrouwen haar achterstelling gevoelen. Waarom mag de vrouw b. v. geen voogd zijn, in vele gevallen niet getuigen, niet stemmen? Met voorbeelden werd aangetoond, hoe zij evengoed haar stembiljet zou gebruiken als de man.

Ten slotte wekte de spreekster de vrouwen op om vereenigd met de mannen samen te werken tot bevrijding van de arbeidersklasse uit de macht van het kapitaal.

De vergadering was zeer goed bezocht.

Er werd een collecte gehouden voor de stakende bootwerkers, die f 2.06½ opbracht.

— Wegens drukke werkzaamheden in de afd., waaraan ook de vrouwen konden deelnemen, werden eenige keeren achtereen de gewone vergaderingen uitgesteld. Nu zijn ze weer hervat, doch slecht bezocht.

Wanneer zullen de vrouwen toch eens gaan begrijpen, dat het niet voldoende is lid van de club te zijn, maar dat ze ook trouw de vergaderingen moeten bijwonen.

Wegens tusschentijds bedanken van mej. Bergmeijer als 2de voorzitster werd in haar plaats gekozen mej. van Eijsden.

In de beide laatste bijeenkomsten met introducees werd door een der leden in 't kort den inhoud der brochure »Gelukkig Holland« weergegeven. Dit bleek bij sommige leden niet in den smaak te vallen. Zij waren van meening. dat het lezen van brochures op de vergaderingen niet thuis behoorde en bleven na den eersten keer weg. Of er dan op een andere wijze wel kennis wordt genomen van vele leerzame brochures is nog de vraag. Menige arbeidersvrouw toch gunt zich thuis den tijd niet de propagandageschriften te lezen en er over na te denken. Zij, die zoo verstandig geweest zijn de behandeling tot het einde te volgen, waren ten zeerste voldaan. Besloten werd dan ook in den loop van den winter dit werkelijk nuttige werk voort te zetten.

* * *

Den Haag. 27 Sept. bijeenkomst van onze S. D. V. C. Spreker: de heer Leeuwenburg; onderwerp: »Hoe onze wetten gemaakt en toegepast worden.« De opkomst was goed en een zeer aandachtig gehoor. Drie nieuwe leden werden gewonnen.

— 14 Oct. sprak voor onze club mevr. Roosje Vos—Stel over het onderwerp: »Waarom Vrouwenclubs?« De opkomst was zeer goed, vele introducees waarvan 4 zich als lid opgaven.

Van de brochure »Waarom moet de vrouw onthoudster zijn« werden vele exemplaren verkocht.

* * *

Leiden. Dinsdag 15 Oct. trad hier, op uitnoodiging van een voorloopig comité, partijgenoote R. Vos-Stel op met het onderwerp: »De noodzakelijkheid van Soc. Dem. Vrouwenclubs.« Er waren een 50-tal personen, waarvan 40 vrouwen opgekomen, voor de eerste maal een zeer bevredigend resultaat.

Na eenig debat met een partijgenoot die...., neutrale vrouwenclubs wenschte, werd een Soc. Dem. Vrouwenpropagandaclub geconstitueerd. Een 8-tal der aanwezigen lieten haar namen aan de reeds genoteerde toevoegen.

* * *

Rotterdam. Woensdag 2 Oct. hield de afdeeling een ledenvergadering met introductie. De opkomst was bevredigend.

Na 't afhandelen der huishoudelijke zaken gaf een der leden een kleine voordracht over: »de overgang van de kapitalistische maatschappij naar de socialistische.« Spreekster had haar onderwerp in drie deelen gesplitst, die nader werden uitgewerkt, nl. de bedrijven in eigen beheer, de concentratie en als gevolg hiervan de verdwijning van den middenstand, en de coöperatie.

Partijgenoot Lindeman heeft op zich genomen dezen winter een cursus te geven over de grondslagen der sociaaldemocratie.

Met het huisbezoek is reeds een begin gemaakt. Twee nieuwe leden gaven zich op.

B. R.—M.

— Zondag 20 Oct. sprak mevr. Roosje Stel—Vos in 't Vereenigingsgebouw in een openbare vergadering over: »Het sociale leven der vrouw.«

Spreekster gaat na 't sociale leven der vrouw in 't verleden.

Als één draad loopt door de geheele geschiedenis, dat de vrouw steeds de werkezel, de zwoegster geweest is. Wel heeft zij altijd haar aandeel in den socialen arbeid gehad, wel werd haar steeds een dubbele taak opgelegd, maar nooit heeft zij het recht gehad haar oordeel over de sociale toestanden uit te spreken.

Ook nu bestaat de dubbele uitbuiting: buiten en in het gezin.

Spreekster toont met cijfers uit Nederland en 't buitenland aan, dat de vrouwen sociale plichten vervullen; in Nederland toch werken 280,806 vrouwen boven de 23 jaar buiten het gezin.

Maar ofschoon in alle landen de vrouw deel neemt aan den gemeenschappelijken arbeid, zijn de vrouwenvakvereenigingen nog heel zwak. Wil de vrouw haar rechten veroveren, dan moet zij toetreden tot haar vakbond. Zij moet zich in alle sociale vraagstukken mengen: militairisme, kiesrecht, woningtoestanden. Zij moet meewerken, dat naast het algemeen mannenkiesrecht het algemeen vrouwenkiesrecht komt.

Door de tegenpartij wordt beweerd, dat de vrouw niet in staat is die rechten te vervullen. Spreekster weerlegt dit met verschillende voorbeelden. In de toekomst zullen de bezwaren voor de vrouw zich in 't sociale leven te mengen, hoe langer hoe meer opgeheven worden door 't gemakkelijker worden der taak van de huisvrouw.

In alle landen is dan ook de vrouwenbeweging groeiende. Zoo moet het dan ook onze taak zijn om naast 't meewerken met den arbeider, de vrouwen de oogen te openen, dat zij hare rechten zullen opeischen.

Zij moeten meestrijden om te komen tot eene betere inrichting van de maatschappij, zoodat er werkelijk van een sociale maatschappelijke samenleving sprake kan zijn.

Na afloop werd een collecte gehouden voor de stakende havenarbeiders die f 4.28 opleverde.

* * *

Scheveningen. Op hare rondreis sprak partijgenoote R. Vos—Stel ook in onze club over »het doel der Vrouwenclubs.« Spreeksters was ons een goede bekende, bijgevolg hadden we nog nooit zoo'n groote opkomst — ook enkele mannelijke partijgenooten.

Het was een opwekkelijke avond die veel stof tot nadenken gaf en gewis onze propaganda ten goede zal komen.

* * *

Uit Zeeland. Dinsdag 8 Oct. opende de vrouwenvereeniging »Samen Sterk« haar maandelijksche bijeenkomsten. Drie van de vrouwenclubjes waren trouwens al begonnen en een vierde zal het ook spoedig doen. Twee getrouwde leidsters behandelen met de vrouwen de opvoeding van kinderen, waar bizonder veel belangstelling voor is. Op een ander clubje wordt »Gelukkig Holland« gelezen en besproken. Gewoonlijk besluiten de leidsters den avond met het voorlezen van een of meer gedichten van Henriëtte Roland Holst en het is zoo heerlijk onze arbeidsters van dit verheven schoon te zien zitten. Dat zij dit kunnen is wel een bewijs hoe ontwikkelend het soc.-dem. bewustzijn, geholpen door lectuur en besprekingen, werkt op onze vrouwen, die toch zoo kort onderwijs hebben genoten en het geleerde zoo goed als niet hebben kunnen onderhouden. Ik ben er zeker van dat menige »dame« de diepe schoonheid van deze heerlijke verzen niet begrijpt. Het zijn immers ook niet haar leed en haar hoop die hier worden weergegeven, maar wel die van de proletariërs. Daarom begrijpen deze ze met haar hart en is een klein beetje hulp, om den vorm hier en daar, genoeg om er haar innig van te doen genieten.

Ontvangen.

Feiten en Cijfers betreffende het vraagstuk van verzekering tegen geldelijke gevolgen van werkeloosheid in Europa, in het jaar 1906, door I. G. Keesing met een voorwoord van Henri Polak. Uitg. Em. Querido.

De Tribune. Soc. Dem. weekblad, onder redactie van J. C. Ceton, W. v. Ravenstein en D. J. Wijnkoop.

De Reclame van den Drankhandel door F. U. Schmidt. Uitg. B. J. Bos.

Correspondentie.

Willen de clubs er bij de behandering van het uitbreidingsplan om denken, 1e dat er steeds te weinig ruimte is om alle bijdragen te plaatsen, 2e dat veel belangrijke onderwerpen daarom niet voldoende kunnen behandeld worden.

C. v. d. V.-S. te G. Op het oogenblik geen plaats.

R. V.-S. te W. Uitstekend, als we maar meer ruimte hadden.

P. W. B. te G. Er is nu geen plaats. Anders gaarne. Het liefst altijd gegevens omtrent toestanden van vrouwen en meisjes uit de arbeidende klasse.

D. v. d. W. te A. Voor de tweede maal valt uw stuk er uit wegens gebrek aan ruimte.

Lijst van adressen der S. D. Vrouwenpropagandaclubs.

Amsterdam.	M. Mensing, v. Eeghenlaan 11.
Scheveningen.	P. J. Tilanus, Frankenslag 85.
Den Haag.	A. B. G. v. Slee, Hugo de Grootstr. 32.
Rotterdam.	G. P. Peters, Delftschestr. 57*b*.
Dordrecht.	M. Sneeboer, Vrieseweg 35B *rood*.
Zwolle.	M. Sneevliet-Visser, Philosophen-allée 1*a*
Delft.	M. J. Waltman, Hugo de Grootstr. 95.
Kampen.	D. W. Schaftenaar—v. Vloten.
Leiden.	J. v. Egmond, Kalvermarkt 8.
Leeuwarden.	J. G. Krijgsman-Visser.
Middelburg.	M. Schoute –Bouthuis.
Groningen.	M. Sterringa—Winterwerp, Herman Colleniusstraat 2*a*.

Aan deze adressen kan men zich als lid opgeven.

Electrische Drukkerij „Vooruitgang" Keizersgracht 878